

МКОУ «СОШ п. Мичуринский», филиал «ООШ п.
Водораздельный»

Районный конкурс по карачаевскому языку и литературе
«Оюмларым - сез бла салгъан оюуларым»

Презентация

«Джигит елсе да, джигитлик унутулмайды»

Выполнила: Аппоева Х.А., учитель начальных классов,
учитель карачаевского языка и литературы.

«Джигит елсе да, джигитлик унутулмайды»

Къарачай халкъны джигит уланлары бла къызлары Уллу Ата Джурт къазауатда гитлерчи фашистле бла джанларын-къанларын аямай сермешгендиле. Аланы ичинде бизни къарачай джазыучуларыбыз бла поэтлерибизни да Ата Джуртубузну джакълауда къыйынлары чексиз уллуду. Ёхтем джазыучуларыбыз къазауатны биринчи кюнлеринден башлаб митингде селешиб, миллетге Ата Джуртну джакъларгъа амалсыз керекли сезимни сингдириб, «Ата Джурт ючюн алгъа!» (Вперед, за Родину!) деген назму китабны чыгъаргъандыла.

«Ата Джуртха керек заманда къалам къама болгъа керекди»

- 1941-1942-чи джыллада бизни джазыучуларыбыз бла поэтлерибиз , бютеу да, кеслерини разылыкълары бла «Ата Джуртха керек заманда къалам къама болгъа керекди» деб, урушха кетгендиле.
- Ачы сермешиуледе къан теге, джанларын бергендиле:
Къаракетланы Исса, Байкъулланы Даут, Бостанланы Хасан, Борлакъланы Тохтар, Орусланы Махамет, Къанаматланы Къурманбий.

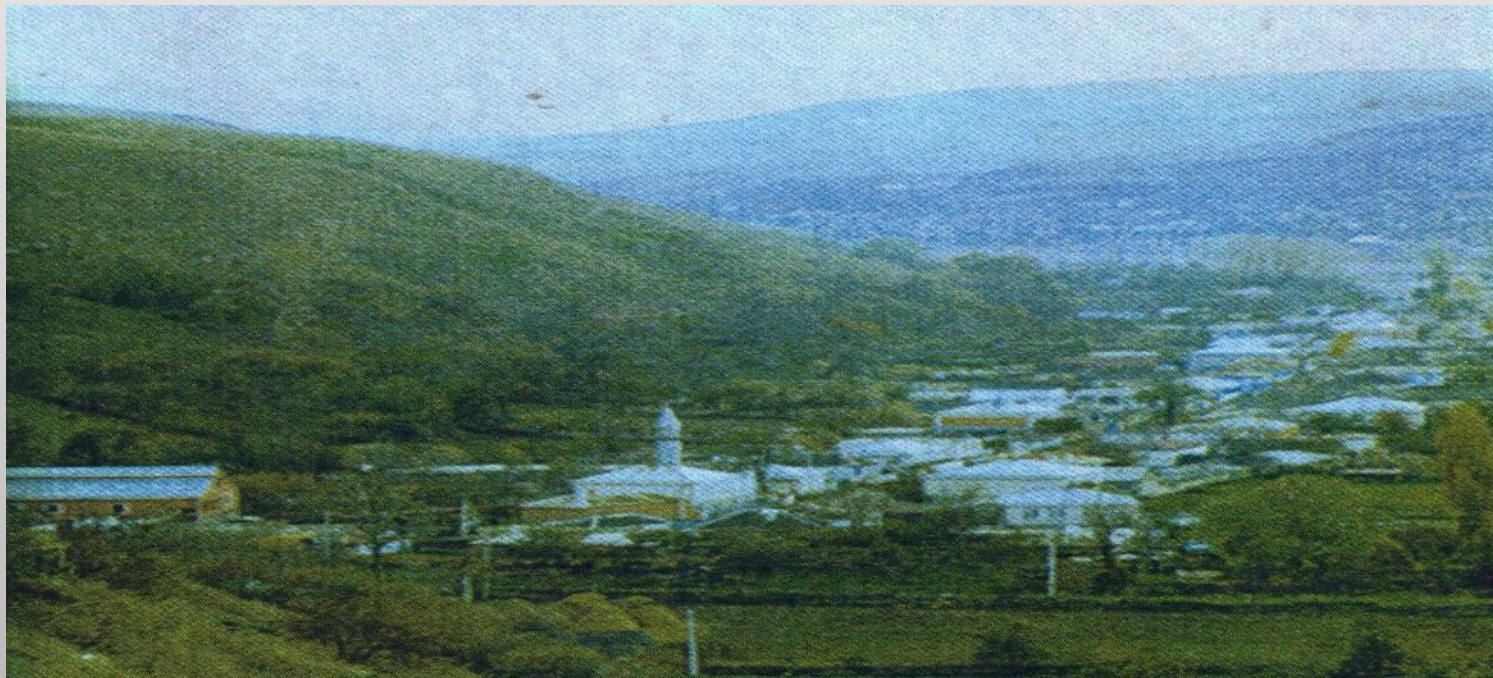

Къаракетланы Заурбекни джашы Исса

1900 –чы джыл Джегетей элде туугъанды. Ол 1929- чу джыл Москвада КУТВ

(Коммунистический университет трудящихся Востока) бла Ордженикидзеде эл мюлк институтну бошагъанды.

Ата джуртун бек суйген Къаракетланы Исса, урушха кеси разылыгъы бла кетиб, 16-чы атлы аскерде, Л.М. Доваторну полкунда къуллукъ этгенди.

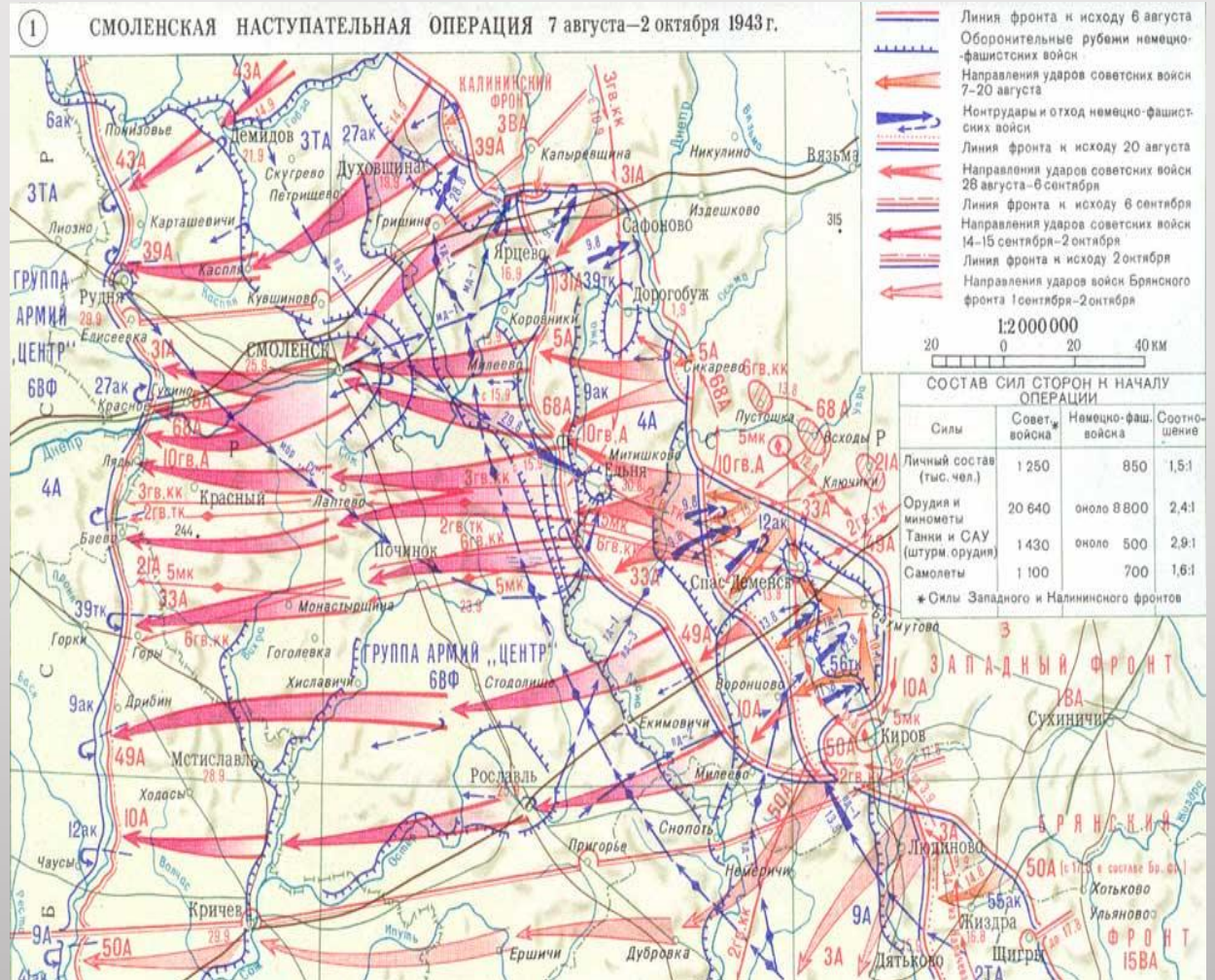
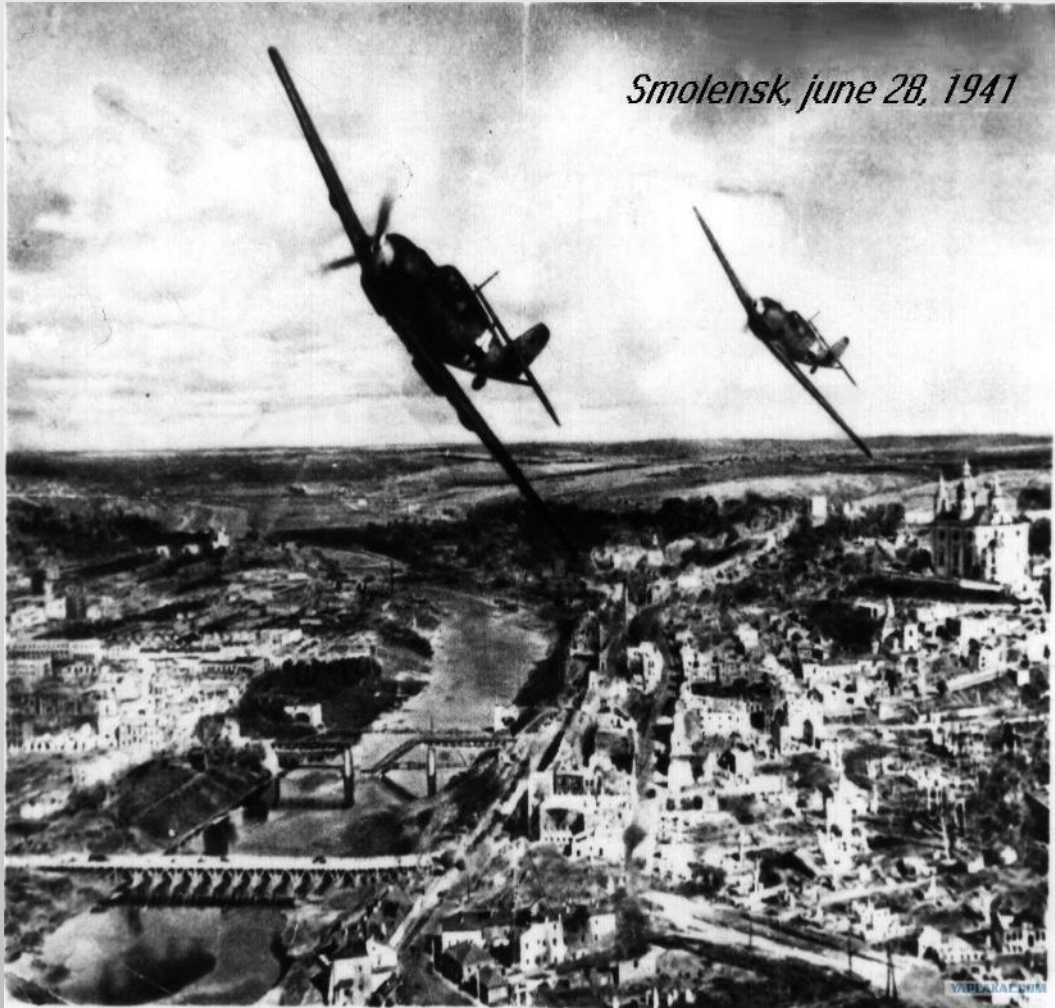

«Ата Джурт ючюн алгъа! »

- 1942-чи джыл августну 12-де ачы сермешиу талай кюнню баргъанды. Иссаны аскер тенги джазгъаннга кёре: «Гвардиячы , Къаракетланы Исса оборонаны аллында, къалгъанладан эсе сермешиуге алгъа джууукъ джерде, окоп къазыб, хазырланнганды. Къаракетланы Иссаны онг джанында Халиланы Рашид да болгъанды. Ала юч ачы сермешиуде джауну ызына къачдырыугъа уллу юлюш къошхандыла. Къаракетланы Иссаны окопу таба джауну танкасы атланнганды, ызы бла да гитлерчи взвод. Автоматындан атыб, Исса гитлерчилени джерге къысханды. Алай а, ала азыракъ болсала да, ёрге туруб, джигит таба атланнгандыла. Сора, Къаракетланы Исса,автоматындан атыб, алачы беш кере ёрге къобаргъа къоймай, джерге къысыб ту...

«Ата Джурт ючюн алгъа!»

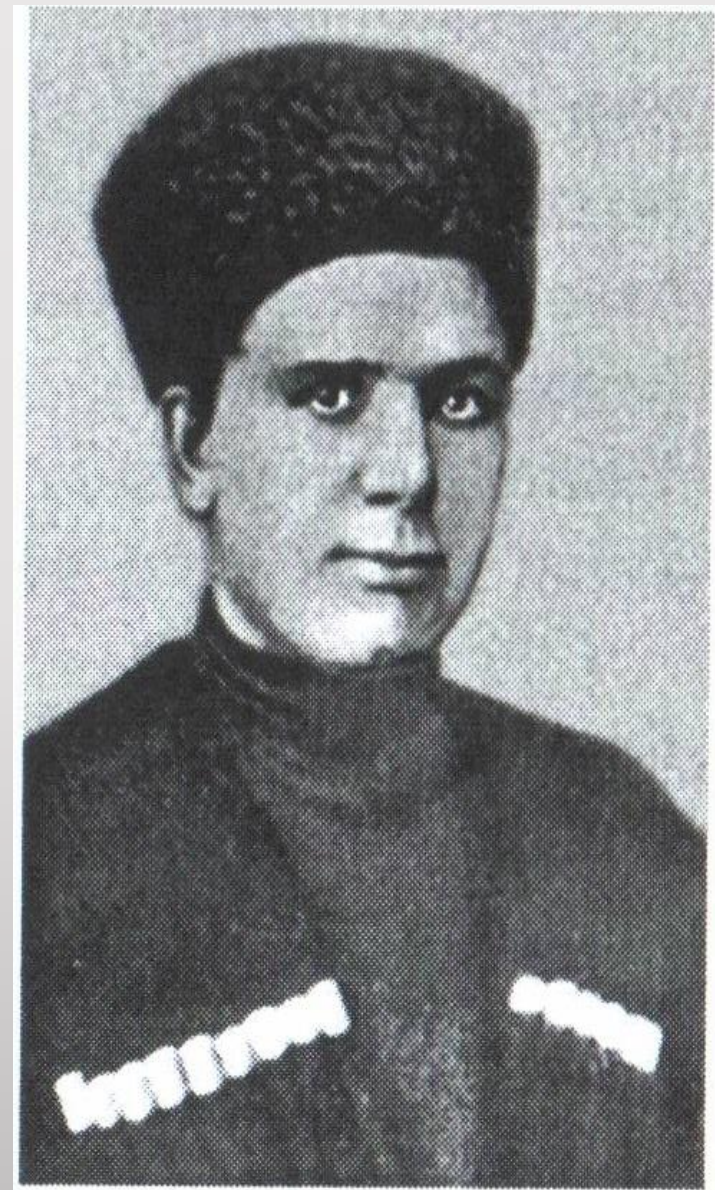
- Джауну танкалары джаннгандыла, пехотасы кырылганды. Ол отну ичинден джауну бир танкасы Иссаны окопу таба кызыу атланганды. Джигит аны кергенлей, автоматын коюб, гранатаны алыб, ерге туруб танкага атханды. Сора танка саулай ауурлугуу бла окопну ююн басханды...»
- Алай бла Каракетланы Исса, бу ачы сермешиуде, 15-чи августда 1942-чи джыл, Смоленский областда Подъяблоньки элни катында, джигитча, елгенди.
- Джигитлиги ююн, Каракетланы Исса елгенден сора, Кызыл Джулдуз атлы орден бла савгаланганды.

• **Байкъулланы Пагону джашы Даут 1902 –чи джыл**

Огъары Марада туугъанды. Ол 1925 –чи джыл алтыайлыкъ устазлыкъ курсланы бошаб, школда да ишлей, «Таулу джашау» деген газетни хапарчысы болуб тургъанды. 1937 чи джыл Къарачай областда, джазыучуланы союзуну область бёлюмю къуралыб, анга тамадагъа сайланганды. Ызындан келген джаш джазыучулагъа болушууну ол кесини баш ишлерини бирине санагъанды. Ол джырларында, назмуларында, поэмаларында, турухларында да адамлыкъны, тенгликни, намысны, джигитликни юслеринден айтханды. Ол кесини къысха джашаууну ичинде

(къыркъ джыл да толмагъан эди) назмуланы, поэмаланы кеси джазгъан бла къалмай, А.С. Пушкинни «Братья-разбойники», «К Чаадаеву», «Соловей» деген чыгъармаларын къарачай тилге кечк

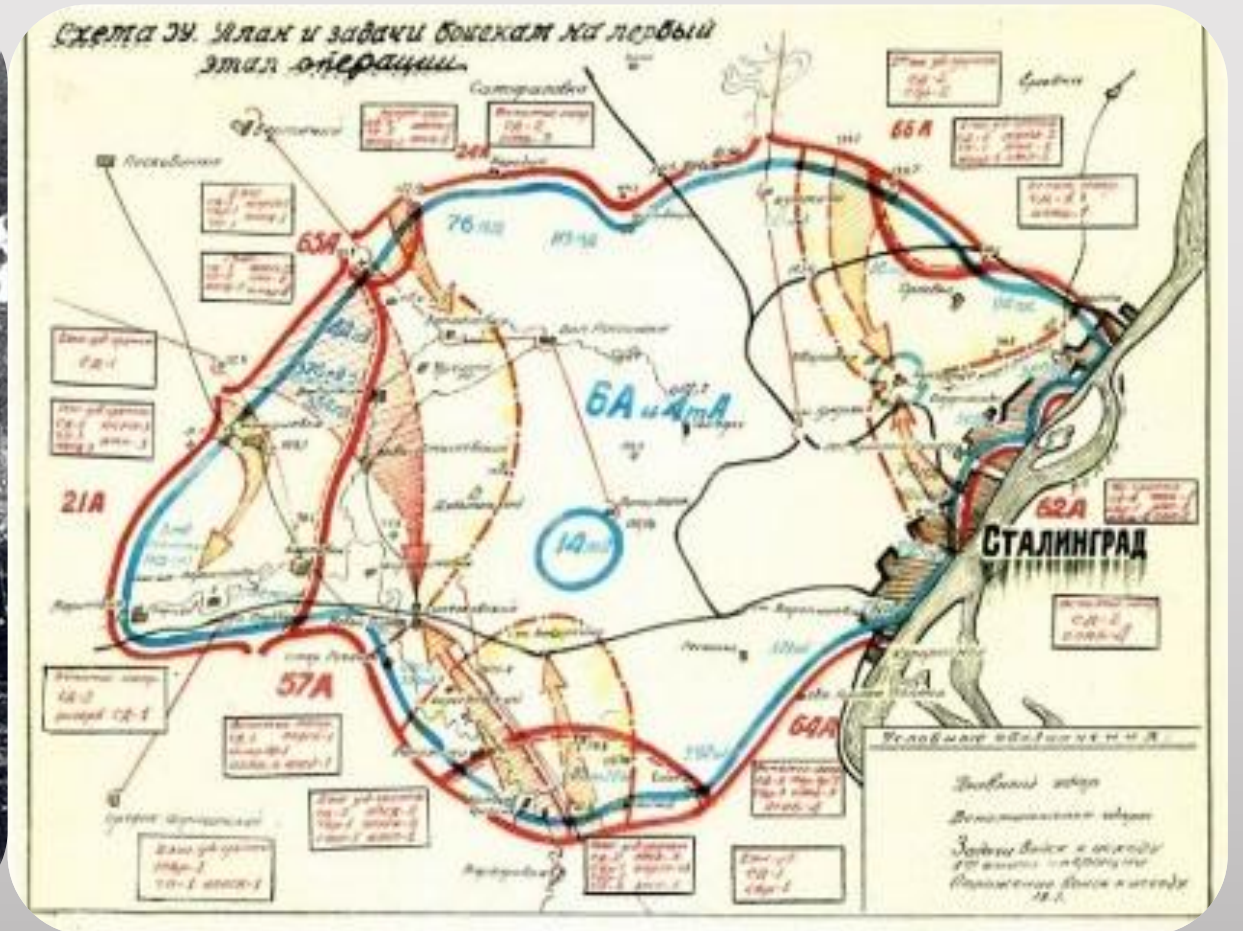

«Ата Джурт ючюн алгъа!»

- Байкъулланы Даут Сталинград фронтда сермешиуледе джигитлик этгенди, фтонту газетинде корреспондент болгъанды. Сермешиуле тохташхан заманда фахмулу поэт назмула джазыб, аскерчилеге окъугъанды. Даут, Зоя Космодемьянскаяны джигитлигине бюсюреу эте, анга атаб, «Наша Зоя» деген поэмасын джазгъанды. Ол поэма байкъулланы Даутну ахыр чыгъа...ы болгъанды

- Байкьулланы Даут 1942-чи джыл Сталинград ючюн ачы сермешиуледе, джигитча , ёлгенди.

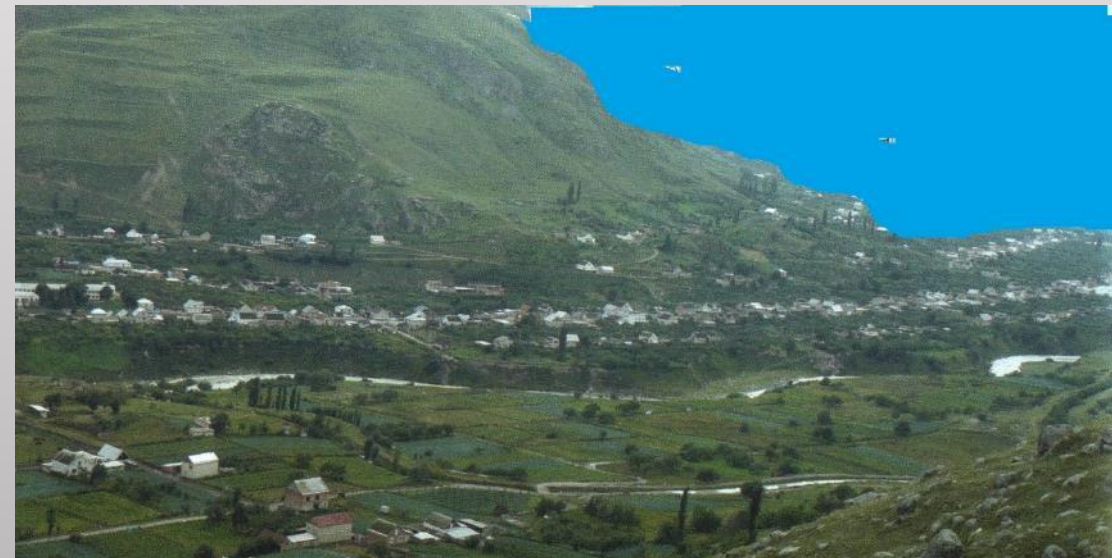

**Орусланы Аубекирни джашы
Махамет**

1916 –чы

джыл Учкуланда туугъанды.

Микоян-Шахарда педрабфакда
окъугъанды. Илму-излем институтда
ишлеген кёзююнде къарачай тилни
илму джанындан тинтиб кюрешгенди.
Ол къарачай, орус тилге да бирча уста
болгъанды. Эки тилде да назмула
джазгъаны бла бирге къарачай
таурухланы, джырланы орус тилге,
орус классиклени чыгъармаларын

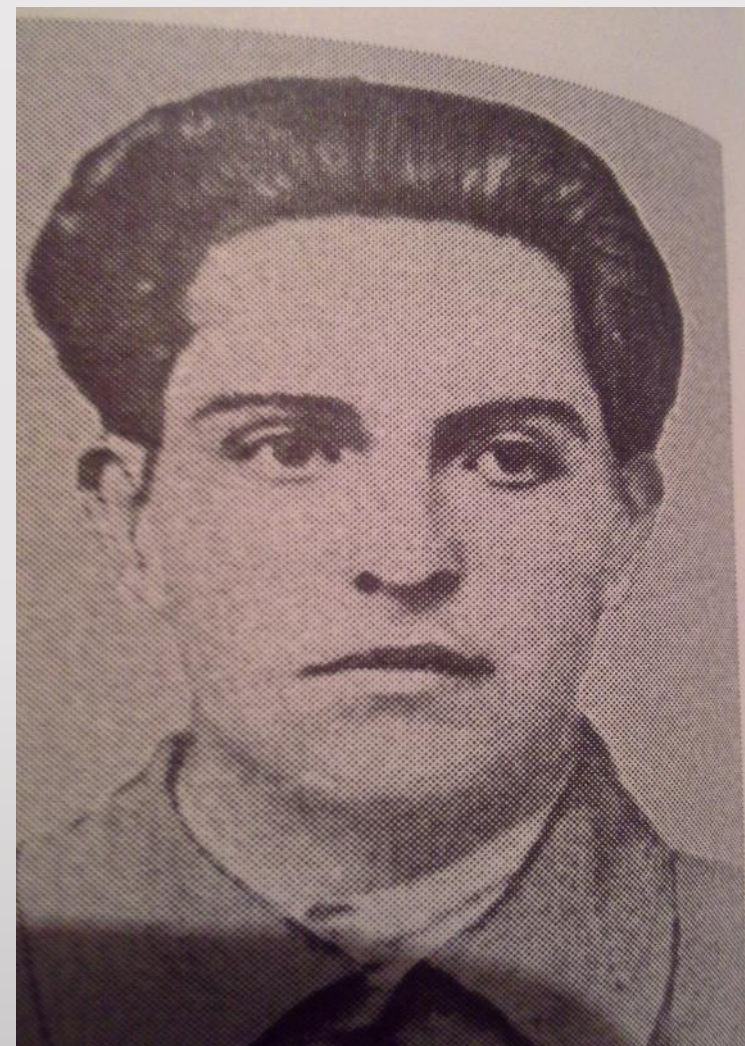

«Ата Джурт ючюн алгъа!»

- Уллу Ата Джурт къазауат башланганлай, Орусланы Махамет, 25 джылында терк огъуна урушха кетгенди.
- Фахмулу поэт, ётгюр таулу Ата Джурту ючюн, Белгород ючюн сермешиуледе, 1942-чи джыл, джигитча елгенди. Аны аскер тенги былай джазгъанды: « Мен Орусланы Махаметни Къарачайдан бери танийма. Ол себебден, экибиз да къазауатда къарнашлача болуб тургъан эдик. Ол намыслы, ётгюр, тюзлюкню чертген аскерчи эди. Бизге, аскер тенглерине, джангы назмуларын орус тилде кесгин окъуй эди. Биз фахмулу поэтибизни эмда джигит тенгибизни унутурмакъ тюлбюз.»

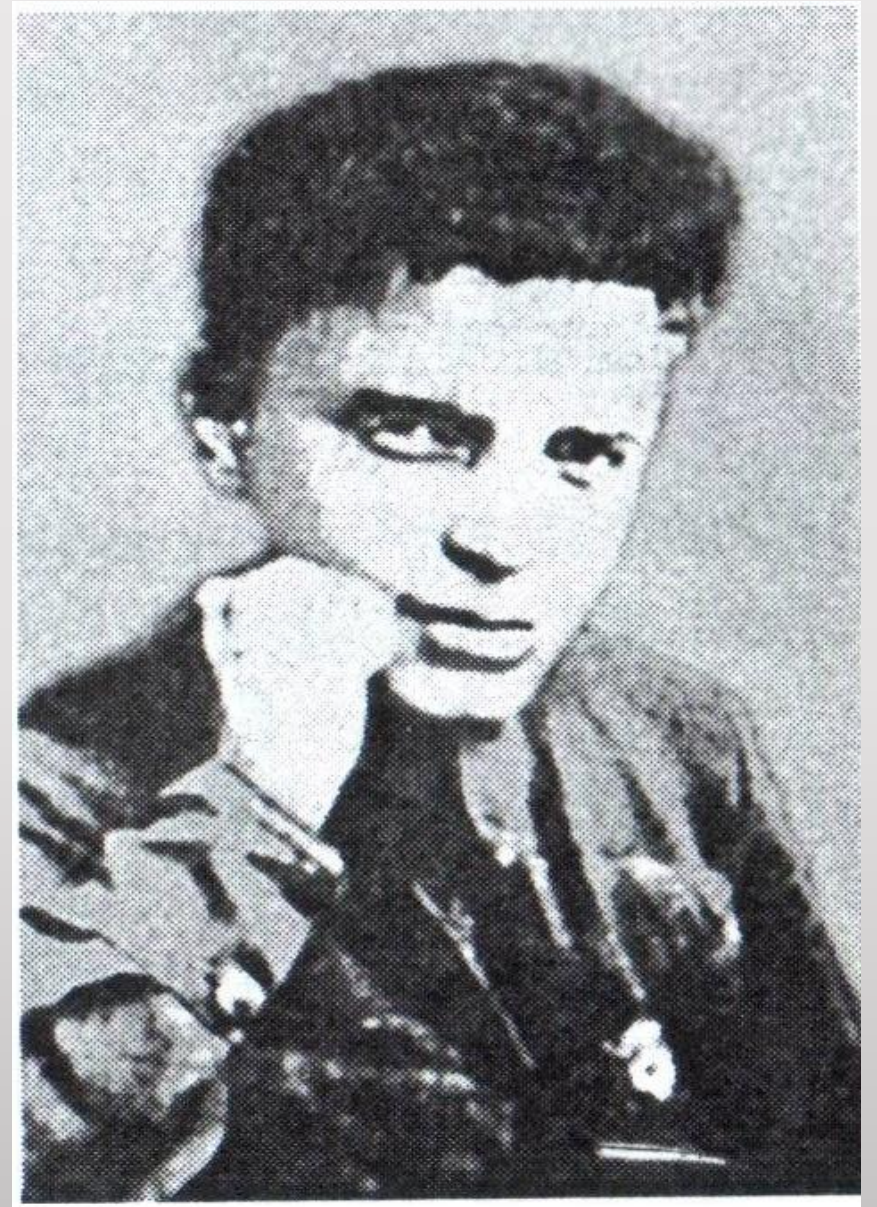
• **Бостанланы Орусбийни джашы Хасан 1905 джыл Джёгетейде туугъанды.** Ол Симферополь шахарда устазлыкъ техникумну бошаб келгенден сора, «Къызыл Къарачай» газетни хапарчысы, «По ленинскому пути» деген район газетни редакторы, Джазыучуланы союзуну область бёлүмюню кенгешчиси болуб ишлегенди. Поэт-лирик сабийлеге да талай назму джазгъанды, орус классиклени бир белек чыгъармаларын ана тилибизге уста кечюргенди. Аладан сора да

- Бостанланы Хасан къазауатны биринчи кюнлеринде огъуна кесини разылыгъы бла урушха кетгенди. Ол ары джетгенлей, ачы сермешиулени ичине тюшгенди. Фронтдан къуру эки письмо алгъанды юйдегиси. Экинчи письмону Ростовну къатында Архангельская станциядан джибергенди. Фронтда да ол джазгъанын къоймагъанды. Алай а, къазауат кишини джасыкъсынмагъанды. Бостанланы Хасан 1942-чи джыл декабрда Ростовну къатында баргъан къанлы сермешиуледе джигитча ёлгенди.

- **Борлакъланы Алийни джашы Тохтар 1914 джыл Ташкепюрде туугъанды.** 1933 джыл Микоян-Шахарда педрабфакга киргенди.
- Ол кёзюуде назму джазыу бла спортха уллу эс бёлгенди. Аны бла бирге белгили орус поэтлени (Маяковский, Лермонтов) чыгъармаларын ана тилге кёчюре, назмугъа чемерлигин ёсдюргенди.
- Борлакъ улу Тохтар «Къызыл Къарачай» газетни хапарчысы болуб ишлегенди. Ол къуллугъу джаш поэтни чыгъармачылыкъ ишге бек алландыргъанды, учундургъанды. Тохтар назмуларын эртде джазыб башлагъанды. 1939 –чу джыл «Насыблы

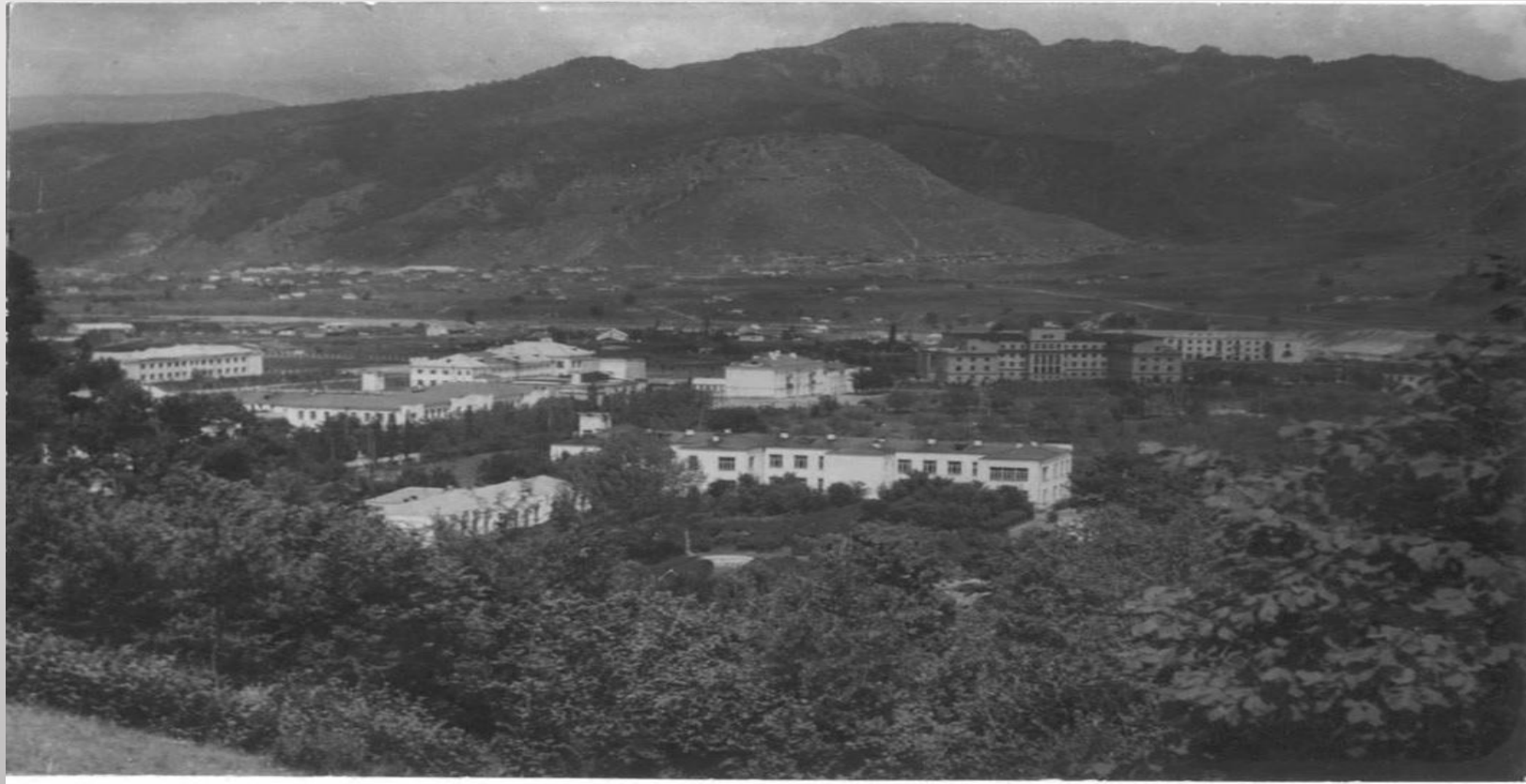
Д   Чыкы банды.

«Ата Джурт ючюн алгъа! »

- 1941 джыл къазауатха кесини разылыгъы бла кетеди. Пехотный училищени бошаб, гитче лейтенант, Борлакъланы Тохтар, Воронежский фронтда сермешиуледе болады. Взводха башчылыкъ эте, атакагъа аскерчилерини аллында, биринчи чыгъыб турады. Ахыр кере атакагъа ол взводун Коротояк шахарны къатында ачы сермешиулеге элтгенди.
- Къарачай джаш офицер, Борлакъланы Тохтар, 28 джылында 1942 –чи джыл августну 26-да Воронежни къатында къанлы урушда, джигитлик этиб, джан бергенди. Аны къабыры Петропавловское элдеди. Туугъан элинде, Ташкёпюрде, орамланы бири Тохтарны аты бла аталыбды.

• Мара-Аягында джашагъан ,Борлакъланы Али-Солтан айтады: «Тохтар, джангыз сабий болуб, атасы-анасы да къзауатны ал джылларында ёлюб, похоронкасын алыргъа джууукъ адамы болмай, Микоян-Шахарны военкоматында къалгъанды.»

- **Къанаматланы Аджейни джашы Къурманбий 1912 джыл Тёбен Марада туугъанды.** Ол окъуугъа, джыргъа, оюннга тырмашхан фахмулу адам болгъанды. Микоян-Шахарда рабфакда, Владикавказда курслада окъуб къайтыб, туугъан элинде эл советде тюрлю-тюрлю джууаблы къуллукълада ишлеб тургъанды.
- Къанамат улуну «Кулина» деген суймеклик джыры эртде огъуна джыр болуб бошагъанды. Кёлюне келгенни, джыргъа салыб, айтыб баралгъан джырчыны чыгъармаларыны асламысы, «Кулина» джырыча, халкъ джырлагъа къошулуб къалгъандыла, бир къаууму да къайтмаздан тас болгъандыла.

- Уллу Ата Джурт кьазауат башланганында, 1941 джыл кеси разылыгы бла урушха кетгенди.
- Къанаматланы Къурманбий 1942 джыл кьазауатда ёлгенди.

«Джигит елсе да, джигитлик унутулмайды»

